

Manuel Pérez Saldanya
Institut d'Estudis Catalans
Universitat de València

1. La llengua i els cicles biològics

La capacitat lingüística és una capacitat humana innata i universal. Els generativistes parlen de gramàtica universal per referir-se a aquesta capacitat innata que explica que els infants aprenguen de manera igualment ràpida qualsevol llengua, tot i que els estímuls a què són sotmesos siguin relativament pobres i sovint presenten errades. Les llengües, en canvi, són el producte social i cultural d'aquesta capacitat. A causa d'aquest caràcter social i cultural, les llengües, com les societats, estan sotmeses al que podríem anomenar «cicles biològics» i poden ser considerades organismes naturals del món. La concepció «biologicista» de les llengües arranca de la lingüística del segle XIX i, concretament, de figures com Schleider i, posteriorment, dels neogramàtics, a qui devem en bona mesura moltes de les bases de la lingüística moderna (vg. Mounin, 1967, cap. VII-IX; Robins, 1980, p. 178 i s.). La lingüística de la segona meitat del XIX està molt influenciada pel positivisme i connecta amb una disciplina molt prestigiosa a l'època: la biologia i les teories darwinistes. Dins d'aquesta concepció, es delimiten famílies lingüístiques (la família indoeuropea) i es parla de llengües mare i de llengües germanes: l'indoeuropeu és la mare del llatí i el grec, llengües germanes; el llatí és la mare del català, el castellà, l'occità, el francès, etc., que són llengües germanes. Al mateix temps, s'introdueix el concepte de *decadència* i de *mort lingüística*: hi ha llengües mortes i llengües vives. Per a Schleider les llengües, com a organismes, travessen inevitablement períodes de creixement, maduresa i decadència, amb independència dels seus parlants. Dins de les llengües romàniques, el dàlmata és una llengua morta, mentre que les altres llengües romàniques són llengües vives, encara que n'hi ha que es troben en un procés dramàtic pel que fa a la seua continuïtat: l'occità, sobretot, però també el retoromànic o el sard.

De tota manera, cal tenir en compte que llengües com el llatí o el dàlmata no estan «mortes» de la mateixa manera. Pel que fa al llatí, no hi ha cap moment en què es pugui afirmar que es deixà de parlar el llatí i es començà a parlar llengües romàniques. Comptat i debatut, no seria cap aberració afirmar que el llatí segueix viu, que no s'ha deixat de parlar mai. Alguns autors,

per tal de marcar una data aproximada i per tal d'explicar el naixement de les llengües romàniques fan referència a la reforma carolíngia, produïda entre els segles VIII i IX. Abans de la reforma, no hi havia una consciència clara de diferenciació lingüística entre el llatí i el romànic, per tal com la lectura s'havia adaptat als canvis fònics experimentats per la llengua: la *i* i la *u* breus es pronunciaven, respectivament, *e* i *o*; la *e* i la *o* breus es pronunciaven obertes (mitjanes baixes); la *b* intervocàlica s'havia convertit en fricativa interdental i havia confluint amb la *v* (pronunciada com a *vau* en llatí clàssic), les consonants velars s'havien palatalitzat davant de vocal palatal, etc. El llatí escrit, des d'aquesta perspectiva, podia ser considerat com una variant culta de la llengua parlada. Amb la reforma carolíngia, en canvi, la distància es fa molt més gran: s'eviten les alteracions vocàliques esmentades i també el canvi de la *b* intervocàlica i s'adopta un model més respectuós amb el llatí clàssic (Nadal i Prats, 1982, IV.4.1). Tot plegat, el canvi aprofundí la distinció entre el llatí i els romànics parlats, i féu aparèixer la consciència que es tractava de llengües diferents.

Amb el dàlmata, la situació és tota una altra. No es tracta d'un procés evolutiu de canvi, sinó d'un procés de substitució lingüística semblant a molts dels que s'han produït o s'estan produint actualment. Cal esperar al segle XX i, concretament, a l'aparició de la sociolingüística per a explicar aquests processos de mort lingüística. El procés té una base social, no interna. La llengua perd progressivament parlants i deixa d'existir com a tal en el moment que ja no és un instrument de comunicació. Una llengua amb un parlant o fins i tot amb parlants que ja no l'usen per a comunicar-se entre si ja és una llengua morta. Per tal de donar compte de les diferents maneres en què pot desaparèixer una llengua, els lingüistes han encunyat els termes, una mica dramàtics, de *suïcidi lingüístic* i *assassinat lingüístic* (Aitchison, 1991, cap. 14). Les llengües no moren perquè els parlants obliden en un moment concret com parlar la llengua, sinó perquè una altra llengua desplaça progressivament la llengua tradicional com a llengua dominant, per motius socials o polítics. En alguns casos es talla la transmissió generacional, de manera que la llengua tradicional, usada encara per pares i avis, ja no és usada en la comunicació amb els joves parlants. En uns altres, els joves reben la llengua tradicional dels pares com a llengua materna, però aprenen molt aviat una altra llengua (a l'escola, als mitjans de comunicació de massa) amb més prestigi i utilitat social. En aquest context es parla de *suïcidi lingüístic*, quan els parlants continuen usant la llengua però hi incorporen tot de formes i construccions de la llengua de prestigi, fins al punt que la llengua tradicional deixa de ser sentida realment com una llengua diferent. L'aragonès ens pot servir d'exemple d'aquest procés, si exceptuem les parles pirinenques on s'ha mantingut fins ara. L'aragonès és una llengua ben diferenciada del castellà fins al segle XV, però a partir d'aquesta època es constata una forta i progressiva castellanització que va convertint la llengua primer en un castellanoragonès i després en una simple varietat del castellà.

L'*assassinat*, en canvi, fa referència a un procés de deserció progressiva. El nombre de parlants decreix fins que la llengua queda reduïda a àmbits rurals. En la mesura que aquests àmbits mantenen comunicació amb l'exterior s'hi introdueix també el bilingüisme i augmenta el risc de substitució. Moltes varietats de l'occità, i l'occità en general, serveixen per a exemplificar aquest procés.

Abans de parlar de la situació del català deixeu-me que diga una obvietat: les llengües moren quan deixen de ser útils. En termes d'economia de mercat, es pot dir que les llengües tenen un valor, un valor comunicatiu, representatiu, simbòlic, etc., i moren quan deixen de tenir aquest valor. En l'àmbit del català, hi ha veus autoritzades que han insistit en els perills que amenacen la continuïtat de la llengua, perills que fan referència sobretot a les generacions més joves. Apuntaré alguns factors fàcilment constatables sense pretensió d'exhaustivitat:

a) Existeix una certa desconeixença interdialectal i, en molts casos, el castellà s'ha instal·lat entre nosaltres com a llengua de comunicació interdialectal. Molts valencians compromesos amb la llengua s'estranyen i es queixen que a Catalunya canvien de llengua quan senten parlar valencià, això és, quan senten parlar una varietat que no identifiquen com la pròpia.

b) A diferència del que ocorre amb altres llengües, en català no disposem de mitjans de comunicació de massa que s'adrecen al conjunt del territori lingüístic i que estiguen concebuts per al conjunt. A Catalunya hi ha la TV3, que amb més o menys fortuna es pot veure al País Valencià; al País Valencià hi ha un Canal 9, profundament diglòssic i escorat ideològicament, i a les Balears, on poden rebre la TV3 i el Canal 9, es queixen que no tenen una televisió adequada a la seua varietat dialectal.

c) La llengua com a sistema s'està transformant ràpidament entre els joves. El canvi és ben perceptible en el sistema fonològic (ieisme, pèrdua d'obertures vocàliques), sintàctic (ús de *ser* i *estar*, perífrasis verbals) i lèxic (castellanismes i anglicismes, hipertròfia de la fraseologia, en el sentit que es perd la tradicional i la llengua no és capaç de crear-ne de nova). En la mesura que els parlants del català deixen de ser monolingües, tendeixen a anivellar els sistemes lingüístics (manllevant a Alarcos Llorach), aproximar-los per tal de facilitar el pas d'un sistema a l'altre.

d) La universalització de la llengua en l'educació ha tingut aspectes molt positius, però aquests efectes han de ser també matisats. Els estudis sociolingüístics més recents han mostrat que els únics alumnes que al País Valencià dominen les dues llengües en una situació més o menys equilibrada són els que han estat escolaritzats en l'anomenada «línia en valencià», o siga els que tenen el castellà com a assignatura i reben la resta de classes en valencià (Baldaquí, 2002). L'equilibri no existeix en els que han seguit l'educació «bilingüe» ni, òbviament, en els que només tenen el valencià com a assignatura. La pressió del castellà com a llengua dominant és tan forta que és capaç de minimitzar la tasca escolar.

e) Els moviments migratoris han introduït uns canvis que crec que encara no sabem calibrar bé. El fenomen no és nou, però presenta novetats que no afavoreixen la integració dels nousvinguts. Primer, la mobilitat dels immigrants que poden canviar de lloc segons la demanda laboral (temporada de recollida de fruita, períodes de vacances en sectors turístics, etc.). Segon, el fet que la societat on arriben ja no és majoritàriament monolingüe sinó bilingüe, i l'aprenentatge del català resulta menys necessari per a la comunicació.

f) En el País Valencià el Govern autonòmic ha realitzat una autèntica antipolítica lingüística. Antipolítica no només perquè no hi ha cap iniciativa clara, visible de promoure l'ús del valencià i d'augmentar l'ús institucional i públic de la llengua, sinó també perquè la «*pax lingüística*» pro-

mesa a partir de la constitució de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua no ha arribat mai. La llengua continua sent un tema de polèmica i un arma de manipulació política, i no de vertebració del nostre país.

Certament, ara hi ha més gent conscient que mai, hi ha més alfabetització en valencià que mai, tenim una literatura i una activitat cultural molt dignes, hi ha un ús del català en internet que ens situa entre les dotze o tretze llengües més usades del món. Certament, hi ha tot de signes positius, ben positius que són els que ens han d'animar a tractar de modificar els aspectes negatius a què m'he referit adés, uns aspectes que si no es redrecen conduiran cap al «suïcidi lingüístic» o, simplement cap a la degradació de la llengua, que es convertirà en un instrument de comunicació residual.

2. El canvi lingüístic

Continuant amb la metàfora biològica de les llengües, cal afegir que les llengües no sols naixen i moren: també canvien al llarg dels anys. Devem als neogramàtics, la sistematització d'alguns dels principals canvis lingüístics. Concretament, el canvi fònic, que dins la concepció neogramàtica tenia un caràcter regular i estava condicionat físicament; l'analogia, que no era regular i s'associava a factors psicològics, i el manlleu, que responia a factors socials de contacte i prestigi de llengües.

Com a parlants tenim una consciència molt parcial del canvi lingüístic i, en molts casos, interpretem els canvis en curs com a errors o faltes lingüístiques. Posaré uns un exemple de canvis en curs al País Valencià. El meu fill, per exemple, *es vesteix*, *no es vist*, *llegeix llibres*, *no els llig* i quan s'ha de fer el sopar, *es fregeix un ou*, *no se'l frig*. És un canvi significatiu i molt colpidor, però gens modern. Des de l'edat mitjana, els catalanoparlants estem convertint els verbs regulars de la conjugació III (tipus *dormir*) en verbs incoatius (tipus *servir*). A partir d'aquest exemple es poden delimitar algunes de les propietats més importants dels canvis lingüístics.

a) La primera i més evident és que el canvi té un caràcter gradual, progressiu, tot i que en molts casos es produeix una inflexió, una catàstrofe (en la teoria de les catàstrofes), que l'accelera i el consolida de manera brusca. En el cas que estem comentant el canvi s'està produint de fa segles i, concretament, s'inicia al final de l'edat mitjana. Fa segles que no diem *Ell(a) es penet*, sinó *Ell(a) es penedeix*, *Ell(a) eleig*, sinó *Ell(a) elegeix*, o *Ell(a) destruu*, sinó *Ell(a) destrueix*.

b) La segona és que el canvi generalment s'origina en un punt del territori i es va estenent progressivament a la resta del domini de manera semblant a com es formen els cercles en un bassal quan hi llancem una pedra: en forma de cercles que es van allunyant progressivament del punt d'impacte. En el cas que estem comentant, el canvi s'ha generalitzat totalment en els parlars del Principat i del nord del País Valencià, però és un canvi en curs en els parlars més conservadors; concretament, en el valencià i en el baleàric, parlars conservadors pel fet de ser parlars perifèrics i consecutius (producte d'un repoblament).

c) La tercera és que els canvis tenen una motivació, responen a unes causes, que poden ser internes (factors interns al sistema lingüístic) o externes (el contacte i la pressió exercida per una altra llengua); una motivació, a més, que no sempre és evident. Fixem-nos que el canvi que estem comentant introdueix una anomalia en el sistema, per tal com converteix verbs regulars (els de la conjugació III pura) en verbs irregulars (els verbs incoatius, que tenen una extensió del radical en determinades formes del present d'indicatiu i de subjuntiu). Malgrat la irregularitat, la motivació cal buscar-la en dos factors diferents. Primer, en el fet que la conjugació pura és molt minoritària i gens productiva, enfront de la incoativa, més nombrosa i productiva. Segon, en el fet que la conjugació incoativa evitava l'homofonia entre la primera i la tercera persona: *jo o ell eleig* enfront de *jo elegesc* i *ell(a) elegeix*.

Deixeu-me posar un parell d'exemples d'aquesta mena de canvis abans de comentar l'última característica dels canvis. La primera conjugació, com és sabut, és la més productiva i rendible de totes les conjugacions catalanes. En el recompte realitzat per Manuel Sifre (1995, p. 318), a partir dels verbs que recull el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, el 86 % pertanyen a la conjugació I, el 4 % a la II i el 10 % a la III. Els verbs de la primera, a més són regulars i no presenten submodels de conjugació (si exceptuem el verb poc usual *dar* o el verb mixt *estar*). Els factors que hem apuntat són factors d'estabilitat, de resistència al canvi. Tot i amb això, un verb de la conjugació I com ara *donar* ha modificat col·loquialment la seua forma en alguns parlars de Catalunya i ha adoptat una conjugació mixta, amb formes de la conjugació I i de la conjugació II velaritzada:

— Conjugació I: *dónes, dóna...*; *donava, donaves...*; *donaré...*

— Conjugació II: *donc, dongui, donguis...*; *dongués, donguessis...*

Per què *donar*, un verb regular i estable, ha adoptat formes velaritzades semblants a les que tenen verbs de la conjugació II com ara *beure, dir* o *prendre*? L'exemple és interessant perquè ens mostra clarament que la capacitat lingüística és una capacitat cognitiva amb unes clares semblances amb altres capacitats cognitives. Pensem en la ment humana i en la capacitat de recordar. Recordem, evidentment, els fets habituals, recurrents i repetits de manera regular, però també recordem detalls inconnexos, redundàncies i generalitzacions de caràcter molt puntual o molt abstracte. Aplicat a la història de la llengua, es pot afirmar que els canvis s'expliquen en molts casos per la tendència a la regularitat i a l'anivellament paradigmàtic, però en uns altres segueixen un camí diferent i únicament es justifiquen a partir de relacions locals i abstractes (Bybee, 1996, p. 14; Pérez Saldanya, 2000, p. 27-28). En el cas de *donar*, de fet, el canvi, trenca la regularitat del paradigma pel fet que el parlant estableix una relació molt local però també molt estreta amb un altre verb: el verb *prendre*. La relació és estreta perquè es basa tant en el significat com en la forma. En el significat, perquè *donar* i *prendre* fan referència a accions recíproques en què intervenen els mateixos protagonistes: *si en Pere dóna a la Lluïsa una cosa, la Lluïsa la pren d'en Pere*. En la forma, perquè en els dos casos, el radical acaba en vocal mitjana alta seguida de *n*.

Relació local i abstracta, però molt estreta:

— Semàntica: si *A* dóna *X* a *B*, *B* pren *X* de *A*

— Formal: [_{radical} ... + vocal mitjana alta + *n*]: *pren-*, *don-*...

El parlant estableix una connexió formal i semàntica que arriba fins al punt de provocar una velarització totalment anòmala en els verbs de la conjugació I, que, com hem dit, és la més regular i estable, i doncs la menys porosa als canvis analògics.

Un altre exemple d'aquesta mena de connexions puntuals es constata en els participis dels verbs derivats de *tenir* i *venir* en alguns parlars occidentals. D'acord amb el model de *tenir* i *venir*, els participis dels derivats tenen forma velaritzada i prenen la vocal *u* pròpia dels participis regulars de la conjugació II: *mantingut* i *obtingut*, per exemple. En aquells parlars on *tenir* i *venir* han adoptat les formes rizotòniques (amb accent en el radical) *tindre* i *vindre*, els derivats presenten en certs parlars (o en certs idiolectes), participis irregulars amb *-s*: *mantés* i *obtés*, per exemple. Per a justificar aquests participis analògics i irregulars, cal tenir en compte que els verbs amb un infinitiu acabat en *-ndre*, construeixen el participi amb *-s*, excepte *vendre* i *pondre*: *pres* (*prendre*), *pretendre* (*pretès*), *romandre* (*romàs*), etc. És, doncs, la connexió puntual establerta entre els infinitius, i concretament l'acabament en *-ndre*, la que justifica la tendència a substituir les formes de participi més regulars amb *-ut* per les formes més irregulars amb *-s*.

d) L'última propietat dels canvis té a veure amb la impossibilitat, o com a mínim amb la dificultat, de preveure els canvis que experimentarà una llengua. Els canvis són relativament fàcils de justificar *a posteriori*, però, a partir del coneixement lingüístic de què disposem actualment no és possible preveure com serà el català o el castellà o el francès del segle XXI. La gramàtica històrica, com les disciplines humanístiques en general, no pot aspirar a un mètode radicalment hipoteticodeductiu, però sí a un mètode probabilístic, que s'ha mostrat altament productiu en molts camps de la investigació científica.

3. Canvis interns i canvis externs

Els canvis que he comentat tenen una motivació interna i arranquen de ben lluny. No tots els canvis, tanmateix, tenen una motivació interna ni vénen de tan lluny. Pensem, per exemple, en el ieisme; això és, en la pronunciació de *pael[j]* a per *paella* o *e[j]* per *ell*. Al País Valencià el canvi no és quasi ni generacional, ja que en una mateixa família és possible que els fills més grans encara mantinguin la consonant lateral palatal, però els més joves l'hagen perduda.

El canvi és intrínsec a les llengües. Les llengües són sistemes comunicatius regits per diferents tipus de principis moltes vegades en contradicció. Els estructuralistes van delimitar el principi d'economia, un principi contradictori per definició, ja que es basa en dir el màxim amb els mínims recursos. Els pragmlingüistes han insistit en la idea de l'expressivitat i la tendència a substituir formes molt usuals i erosionades semànticament per formes més expressives i colpidores, etc. Els canvis són certament intrínsecs a les llengües, però com passa també amb altres aspectes de la vida, els canvis lingüístics també poden ser alentits i, en alguns casos, frenats. El mateix cas del verb *donar* és un clar exemple de canvi frenat i en bona mesura eliminat,

pel fet que les formes velaritzades són col·loquials i estan sent reemplaçades per les regulars no velaritzades. Un exemple històric de canvi frenat i eliminat és el de la vocalització de la / implorativa. En el català antic es constata una clara tendència a vocalitzar la / que es troba en posició de coda interna de mot. Per exemple, la tendència a convertir *altre* en *autre*, *molt* en *mout*. En un moment de la història del català, la pronúncia *altre* degué conviure amb la de *autre*: la primera més culta o formal i la segona més col·loquial. Aquesta tendència, però, es veié frenada i s'eliminaren les formes innovadores i col·loquials, amb la particularitat que en aquest procés també canviaren algunes *us* etimològiques: *gauta* (de GAVOTA) esdevingué *galta*; *malaut* (de MALE HABITU) esdevingué *malat*, i *deume* (de DECIMU) esdevingué *delme*.

Aquest aspecte ens situa en un altre dels temes que volia comentar: el de la norma i la normativització, el de la llengua culta i la llengua col·loquial.

4. La norma i la normativització

Els manuals de gramàtica històrica i d'història de la llengua solen repetir que el català era, i és, una de les llengües més unitàries i cohesionades de la Romània. Les causes cal buscar-les en factors interns i sociolingüístics. Interns, perquè els dialectes constitutius del català (el nord-oriental i el nord-occidental) no tenien grans diferències. Sociolingüístics, perquè ben aviat, s'adoptà un model de llengua culta molt unitari que estava marcat pels textos de la Cancelleria Reial, una mena de ministeri de la llengua vinculat directament a la Corona. Les varietats lingüístiques certament existien, però en els textos administratius i literaris resulta difícil rastrejar aquestes diferències. L'article *salat*, per exemple, que es constata en textos preliteraris en llatí (sota la forma *IPSE*), sols apareix de manera molt esporàdica. El mateix podem dir dels incoatius en *-ix* (*servix* en lloc de *serveix*).

La norma i el model de llengua culta és un factor de cohesió i un factor que frena els canvis i que els generalitza en el moment en què són assumits pel model culte. La norma és, doncs, necessària per a la llengua i per a la comunicació social? Les llengües han de tenir un model unitari, formal, perfectament fixat? La resposta no pot ser unívoca i hem de contestar amb un matisat «depèn». La norma no és necessària en societats on la llengua és un vehicle de comunicació exclusivament oral, però sí, allà on la llengua assumeix altre tipus de funcions.

Per què es va crear un model de llengua culta i molt uniforme per al català antic? Per què aquest model va desaparèixer posteriorment i es va recrear durant el primer terç del segle xx? La norma unitària del català antic es deu al fet que la llengua era un factor d'unitat dels diferents territoris vinculats a la Corona i sobretot perquè la llengua, el català, assumia un clar paper legal: era la llengua amb què es mantenia la comunicació escrita amb els diferents territoris, era la llengua amb què s'elaboraven els furs i els consolats, etc. La llengua cancelleresca, de fet, s'erigí com a model de llengua culta i impregnà la llengua literària que, sols esporàdicament, deixa trasparar les diferències geogràfiques.

El model de llengua culta i cohesionada, de fet, desapareix quan la llengua perd aquesta funció legal i monàrquica, i quan entra en el que, amb tots els matisos que es vulga, es coneix com a *decadència*. Per la mateixa raó, la necessitat d'un model de llengua culta ben delimitat reapareix quan tornen a aparèixer factors polítics i socials que requereixen una llengua unificada; concretament, quan es guanyen quotes d'autogovern i quan el català accedeix a la premsa i l'escolarització. Són raons socials i polítiques les que expliquen que el procés de normativització del català modern no es produísca al mateix temps en tot el territori i haja adoptat el model que es coneix com a *policentrisme convergent*: un model que tendeix a la unitat de la llengua dins el respecte de formes històriques particulars.

5. La normativització al País Valencià

Normativització i *normalització* són dos termes que remeten a conceptes ben diferents, tot i que a vegades s'usen per a referir-se a la mateixa cosa. La normativització és el procés d'establiment d'un codi, de fixació d'uns criteris ortogràfics, gramaticals i, en alguns casos, ortoèpics, que han de ser adoptats en els usos formals de la llengua: en la llengua escrita, en l'ensenyament, en els intercanvis orals de caràcter formal, etc. La normativització és, consegüentment, un procés que afecta la gramàtica i que ha de ser abordat per gramàtics.

La normalització, en canvi, no és un procés gramatical, sinó polític i social, o si es vol, sociolingüístic. La normalització és el procés de difusió i prestigi de la llengua, un procés que permet que la llengua assolisca una presència real en tots els àmbits comunicatius, especialment en els àmbits formals: llengua escrita, ensenyament, judicatura, etc. La normalització és un procés que ha de ser abordat des de la política i des del que ara s'anomena *societat civil*.

Un dels greus problemes a què s'ha hagut d'enfrontar la llengua al País Valencià és que des d'alguns sectors polítics s'ha qüestionat la normativització (el codi, la norma) com a estratègia per a entrebancar la normalització i la promoció de l'ús social. Atacar la normalització de la llengua és «políticament incorrecte», però atacar la normativització no, i, de retruc, té uns efectes secundaris fins i tot majors que l'atac a la normalització, ja que justifica la inhibició dels qui haurien de promoure l'ús, afebleix l'adhesió dels parlants i entrebanca l'aprenentatge dels no catalanoparlants. La gran tragèdia al País Valencià és que aquesta estratègia ha donat els seus fruits i ha entrebancat realment el procés. La idea que el valencià no té una normativa fixada ha sigut una costant entre un sector de la dreta regionalista i centralista valenciana, però no únicament entre aquests polítics. Un sector de l'alta jerarquia eclesiàstica valenciana ha impedit la valencianització dels actes religiosos amb aquest mateix argument. En un àmbit diferent, també hi ha qui pretén potenciar els particularismes localistes amb la idea que una llengua molt més pròxima al parlar col·loquial crearà més adhesió i potenciarà l'ús. L'afirmació, al meu parer, és del tot incorrecta per dues raons. Primer, perquè el problema real és social i polític, de prestigi i de promoció de la llengua. Segon, perquè la normativa valenciana que s'ha consolidat a partir de les

Normes de Castelló, és una norma respectuosa amb el valencià i integradora del valencià dins el conjunt de la llengua catalana.

Els valencians, cal dir-ho emfàticament, disposem d'una norma ortogràfica que ja comença a tenir una edat venerable: setanta anys, si comptem des de l'acord de les *Normes de Castelló*, però vuitanta ben llargs, si comptem des de la publicació del *Diccionari ortogràfic* de Pompeu Fabra, moment a partir del qual diferents escriptors i institucions culturals valencianes adoptaren les normes de l'Institut d'Estudis Catalans. També disposem d'un corpus gramatical ben establert, que arranca de la gramàtica de Fabra del 1913, la gramàtica oficial de l'IEC, on ja apareixen les principals variants morfològiques valencianes, i que, a casa nostra, culmina amb l'obra gramatical de Carles Salvador, Josep Giner o Manuel Sanchis Guarner. Tenim, finalment, una obra lexicogràfica ben articulada: el *Diccionari general de la llengua catalana*, primer; les aportacions valencianes de Carles Salvador, Francesc Ferrer Pastor, Josep Giner, Germà Colón, després; i finalment, el *Diccionari de la llengua catalana*, de l'IEC, on van participar activament diferents valencians.

Una norma consolidada no vol dir necessàriament una norma inamovible. En la darrera publicació de la *Ortografia de la Real Academia Española*, per exemple, s'ha acceptat la doble possibilitat d'escriure *guión* amb accent o sense: amb accent, d'acord amb la pronúncia bisil·làbica pròpia de l'espanyol peninsular, i sense accent, d'acord amb la pronúncia monosil·làbica pròpia de l'espanyol d'Amèrica. De tota manera, i vull marcar aquest aspecte, són canvis introduïts des del consens i des de la participació activa de totes les institucions acadèmiques de la llengua.

6. Bibliografia

- AITCHINSON, Jean (1991). *Language change: progress or decay?* Cambridge: Cambridge University Press.
- BALDAQUÍ, Josep Maria (2002). «El model lingüístic dels escolars: interferència i seguretat lingüístiques». A: *Les claus del canvi lingüístic*. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, p. 45-78.
- BYBEE, Joan L. (1996). «Modelo de redes en morfología». A: *XI Congreso Internacional de la Asociación de Lingüística y Filología de la América Latina*. [Comunicació inèdita]
- MOUNIN, Georges (1967). *Histoire de la Linguistique des Origines au Xxe siecle*. París: Presses Universitaires de France.
- NADAL, Josep M.; PRATS, Modest (1982). *Història de la llengua catalana*. Vol. 1: *Dels orígens fins al segle XV*. Barcelona: Edicions 62.
- PÉREZ SALDANYA, Manuel (1998). *Del llatí al català: Morfosintaxi verbal històrica*. València: Publicacions de la Universitat de València.
- (2000). «Naturalitat, cognició i variació morfològica». A: *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Elx i a la Universitat d'Alacant*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 21-33.
- ROBINS, R. H. (1980). *Breve historia de la lingüística*. Madrid: Paraninfo.